

KIDD BENJÁMIN ÁLDARWINIZMUSA.

— KIDD: PRINCIPLES OF WESTERN CIVILISATION.

Kidd Benjámín neve irányt jelöl a szociológia irodalmában. Jelenti a darwinizmus Weismann-féle irányának alkalmazását a társadalom jelenségeire, vagyis jelenti a természetes kiválasztásnak mindenható erejét a társadalmi életben is. De Kidd neve nagy sikert is jelent: *Social Evolution* című első munkája 1894 januárjában jelent meg első kiadásban. Ugyanez év márczius havában már utánnomásra volt szükség, május és június hónapokban újabb utánnomások váltak szükségessé, a július két utánnomást is hozott, az augusztus szintén kettőt, október hava egyet és a következő 1895. év január hava megint egyet. 1895 májusában jelent meg a könyv második kiadása, melyből ugyanez év júniusában és 1896 januárjában utánnomás vált szükségessé. 1898-ban megjelent a harmadik kiadás, a melynek tizenkilencedik ezeréből való egyik példányán olvassuk a fentebbi büszke adatokat. Ezek azonban csak az angolországi fogyasztást jelzik, mert Amerika ezalatt egy rakás külön amerikai kiadást fogyasztott el. Azonkívül 1895-ben egy német és egy svéd fordítás, 1896-ban egy francia fordítás, 1897-ben egy orosz fordítás, 1898-ban egy olasz fordítás vitte szét ezer meg ezer szárnyon Kidd Benjámín nevét meg hírét végig az egész világon.

1902-ben új munkája jelent meg Kiddnek, a melyben az első művében felállított tételek részletesebben és rendszeresebben vannak kidolgozva. Az új munka címe: *A nyugati civilizáció alapelvei* s első kötetés is képzí »az evoluzionista filozófia egy rendszerének«.

Ez a munka, a mely nagyban és egészben a réginek csak kiszélesítése és kimélyítése, rengeteg igényekké lép fel. A fejlődés-tani felfogásnak egy egészen új szempontját akarja megvilágítani és a társadalmi fejlődésnek új kánonját ígéri. Úgy véli, hogy a darwinizmus egy új felfogásában megtalálta a nyugati civilizáció magyarázatának kulcsát és vastag könyvének (518 l.) számtalan helyén újra meg újra konstatálja, hogy ez a kulcs felnyitja a jelennek, a múltnak és a jövőnek titkos lakatjait.

Kidd abból a tételből indul ki, hogy az emberi élet meg az emberi haladás nem képezhetnek külön tudományt. A társadalmi haladás csak utolsó és legmagasabb fázisa az élet történelmének. Egyszersmindenkorra fel kell hagynunk azzal a gondolattal, hogy ennek a nagy folyamatnak valamelyik részét elszigetelten megérthessük. Ennek a folyamatnak legvégső emberi fázisai éppen úgy, mint az azokat megelőzők — vagyis a jelen éppen úgy, mint a történelem — csak akkor tanulmányozhatók haszonnal, ha az egész folyamat természetét és annak törvényeit ismerjük.

Eddigelé ismeretes talajon állunk. Többek között Ernst Haeckel is elmondta: Die Weltgeschichte ist ein Teil der organischen Entwicklungsgeschichte.

De csakhamar ismeretlenebb gondolat-régiókba vezet el szerzőnk.

A társadalomfilozófia bármelyik részének munkása — úgy mond — bármily nagyok és sokoldalúak legyenek is képességei egyébként, mindaddig nem tekinthető többé teljesen készültnek a világot foglalkoztató problémák megvitatására, a míg legalább nagyjában nem ismerte fel annak a változásnak jelentőségét, a mely a társadalmi evolúció folyamatában végbement.

A legfeszültebb kíváncsisággal kell kérdeznünk, hogy miben áll ez az óriási horderejű változás? Kidd felelete a következő:

A 19. századnak felfogása és csaknem minden eddigi társadalomfilozófia szerint a társadalmi haladás központi jelensége a jelennek küzdelme a múlttal, pedig a főszempont a jelennek viszonya a jövőhöz. Az eddigi társadalomfilozófiák alapelve a *létező* emberek érdeke volt, akár különvéve mint egyéni érdek, akár összesítve, mint állami érdek. Ezt a szempontot megváltoztatta egy forradalom, a melynek jelentősége páratlannal áll az emberi gondolkodás történelmében. Az evolúció tudománya ugyanis arra tanít meg bennünket, hogy

a létező egyének érdekének csak annyiban van jelentősége, a mennyiben az bennefoglaltatik a fejlődő jövő érdekében.

A múltban is azok a népek győztek, a jelenben küzdők közül is azok öröklik a jövőt, a melyeknek intézményei nem forognak a jelen érdekei körül, hanem a melyek a jövő érdekeit tartják szem előtt.

Kidd azt állítja, hogy ő ezt az alap gondolatát a biológia legújabb haladásaiból merítette. Szerinte a darwinizmus napjainkban lényeges változáson ment keresztül és ezt a változást kell a fenti értelemben a társadalomtudomány számára hasznosítani. Ez a változás szerinte oly lassan és észrevétlenül történt, hogy sokan azok közül, a kik a darwinizmus ismeretanyagának minden részletét ismerik, még nem jutottak ennek a beállott változásnak az öntudatára. A Darwin-féle tan ugyanis fővonásaiban változatlanul megmaradt úgy, a mint Charles Darwin kezéből kikerült. Minden komolyabb módosulás nélkül élte túl azokat a kritikákat, a melyeknek ki volt téve. De azért mégis oly új értelem rakódott rá, a mely nem kisebb haladást jelent Darwinnal szemben, mint a mekkorát a Darwin-féle tan jelentett a Goethe—Lamarck-féle kezdetlegesebb felfogásokkal szemben.

Ezt a nagy jelentőségű változást, a melyet forradalmi jelentőségűnek tart az egész társadalomtudomány birodalmában, Kidd a következőkben látja:

Azok a hasznos tulajdonságok, a melyek Darwin szerint a természetes kiválasztást eredményezik, mindig az illető tényleg létező egyénekre vagy az illető faj többségére nézve a jelenben hasznos tulajdonságok. Kidd úgy találja, hogy a Darwin értelmében magyarázott biológiai fejlődés mindig csak az illető egyének vagy legközelebbi utódainak biztosít helyet a létért való jelenkori küzdelemben.

Kidd azt állítja már most, hogy a fejlődéstani felfogásnak ez a jelentősége egészen eltolódott Weismann fellépésével, a ki Kidd szerint azt a tant szegezte volna a régebbi darwinizmussal szembe, hogy a természetes kiválasztás célja nem egyszerűen az egyen java, nem is a kortársaié, hanem egy a távoli jövőben rejlő szélesebbkörű haszon, amelyek az egyén meg a jelen egyképpen alá van rendelve. Ez ugyan nincsen ilyen világosan megmondva a Weismann munkáiban, mert Weismann maga sem látta, hogy tételei milyen messze nyúló következtetésekre vezetnek. Kidd szerint az újabb biológiai gondolkodás teljesen

benne van ebben a felfogásban, ezt a felfogást olvashatjuk ki a sorok közt a biológiai kontroverziákból.

Kidd tehát teljesen a biológiára vezet vissza bennünket. Munkájának alapvetése tiszta és világos. Az élet törvényei irányadók a társadalom megértésére. Az élettani fejlődésre vonatkozólag egy jelentőségű új felfogás alakult ki, ezzel meg kell korrigálni a társadalomtudomány élettani fundamentumait is. A ki tehát a Kidd Benjámín rendszerével tisztába akar jönni, az nem térhet ki ennek a biológiai fundamentumnak megvizsgálása elől. Ha ez az élettani alapvetés helyes, akkor tovább követjük Kidd okoskodását és meg kell vizsgálnunk, miként alkalmazza ezeket a fundamentális elveket a társadalomra. Ha ez az alapvetés azonban helytelen, akkor azzal együtt összeroskad Kidd egész szociálfilozófiájának épülete is.

Kidd azt állítja ugyan, hogy a fentebb részletezett felfogás áthatja az egész modern biológiai gondolkodást, de erre nézve nem hoz fel bizonyítékokat, hanem csak Weismann néhány dolgozatára hivatkozik, a melyek közül ismét az *Über die Dauer des Lebens* című szolgáltatja tulajdonképen az összes bizonyítékokat.

Nem marad tehát más hátra, mint ezt a rendkívül érdekes és mély dolgozatot a felvetett szempontból elemezni és ehhez képest megállapítani, hogy mi értéke van a Kidd módosított evoluzionizmusának.

Über die Dauer des Lebens című dolgozatában Weismann a következőket mondja kérdésünkre vonatkozólag: Az élet-tartam az illető faj szükségleteihez képest meghosszabbulhat vagy megrövidülhet; *ugyanaz a mechanikus folyamat szabályozza, a mely az organizmus szerkezetét és funkcióit is hozzáalkalmazza annak életfeltételeihez* (8—9. 1.).

Az élettartam szabályozásánál kizárólag a faj érdeke jö tekintetbe, nem az egyéné. »Ez mindenkire nézve természetes, a ki a kiválasztás proceszusát valaha átgondolta, úgy hogy ezzel nem kell hosszasan foglalkoznom.« A fajra nézve magában véve közönyös, vajjon az egyén hosszabb vagy rövidebb ideig él-e, a faj szempontjából csak az lényeges, hogy az egyén

tevékenysége a faj fentartása szempontjából biztosíttassék. Mihelyt az egyén a faj állományának fentartása körüli funkcióit elvégezte, nyugalomba vonulhat. További fenmaradása az egyénnek csak akkor áll a faj érdekében, ha a szülők az aj nemzedék táplálásával, védelmével vagy tanításával is foglalkoznak (9. 1.)

Weismann kimutatja, hogy a természet tendenciája nem irányul arra, hogy az egyéneknek érett korban lehetőleg hosszú életet biztosítson, hanem ellenkezőleg arra, hogy a szaporodás és ezzel együtt az élet tartamát oly rövidre szabja, a mennyire ez csak lehetséges (11. 1.). A fajok ugyanis folytonos pusztításnak vannak kitéve és így minél több időre van szüksége az egyénnek, hogy a faj állományának fentartásához szükséges utódokat produkálja, annál számosabb egyén fog elpusztulni, mielőbb a fajjal szemben teljesíthette volna kötelességeit (11. 1.).

Az élettartam variábilis és öröklődő tulajdonság, a mely nem pusztán fiziológiai viszonyoktól, hanem igen lényegesen a külső életviszonyoktól is függ. Ha a hosszabb tartamú egyének előnyben vannak a létért való küzdelemben, akkor lassan az uralkodó fajjá lesznek és megfordítva (25. 1.).

Weismann azután kimutatja, hogy a halál, vagyis az élettartam korlátoltsága, nem minden organizmus közös tulajdonsága (33. 1.). A halál is végső elemzésben alkalmazkodás útján jön létre (32. 1.). Az egysejtű lények — a melyek oszlás útján szaporodnak — halhatatlanok. Mielőtt az anyasejt két részre oszlik, a két rész anyaga tökéletesen elvegyül (34. 1.). Egysejtű állatoknál lehetetlen a normális halál, mert egyén és szaporodó sejt még egy és ugyanaz. Ellenben a többsejtű organizmusoknál a szomatikus sejtek elválnak a propagáció céljaira szolgáló sejtektől. Itt tehát az egyén természetes halál lehetőségessé vált (38. 1.).

A természetes halál oka nem a szomatikus sejtek elhasználódása, hanem a sejtek korlátolt szaporodóképessége. A szomatikus sejteknek az a képessége, hogy oszlás útján szaporodnak, nem végtelen, hanem korlátolt (28. 1.). A sejtnevezékek száma, a mely a petesejtből képződhetik, minden fajra nézve adva van és ezáltal adva van az élettartamnak az a maximuma is, a melyet az illető faj egyénei élhetnek (29. 1.).

A célszerűségi szempont pedig a lehetőség beálltával a halál mellett szól (30. 1.).

»Tegyük fel, hogy valamely magasabb állatfaj azzal a

képességgel bírna, hogy örökké éljen, ez a fajra nézve semmi haszonnal nem járna. Egy ilyen egyén, testének, hol egyik, hol másik részén szenvedne olyan csorbát, a melyet nem volna képes restituálni és így, minél tovább élne, annál tökéletlenebb és nyomorékabb lenne, és annál kevésbé tudna a faj ezéjainak szolgálni«. »Az egyének külsőleg elhasználódnak a külvilággal való érintkezés folytán és már ezért elengedhetetlen, hogy folyvást új, tökéletesebb egyénekkal pótoltasanak, még ha bensőleg az örök élet képességével bírnának is« (30—31. 1.).

»Nyilvánvaló ebből a faj fentartásának szüksége, és a halál czélszerűsége, mert az elkopott egyének értéktelenek a fajra nézve, sőt károsak, mert jobbaknak foglalják el helyét. A kiválasztás elve szerint az egyének életének annyival meg kellett rövidülnie, a mennyi haszontalan volt belőle a fajra és arra a hosszra kellett redukálódnia, a mely a legkedvezőbb kilátást nyújtotta életerős egyének lehetőleg nagyszámú együttlétezésére nézve« (31. 1.).

Újból és újból átkutathatjuk Weismann szép dolgozatát és csodálkozva kérdezhetjük, miként találhatta ebben Kidd »a fejlődéstani felfogás jelentőségének eltolódását«. Szerintünk Weismann az egyénnek a fajhoz, a jelennek a jövőhöz való viszonya tekintetében mitsem változtatott a darwinizmus álláspontján. Azt hisszük, Darwin és Weismann teljesen egyetmondanak a mi kérdésünkben, de egyikük sem mondja azt, a mit nekik Kidd imputál, még pedig nem mondják ezt sem a sorokban, sem a »sorok között«.

A midőn Weismann azt mondja, hogy az élettartam szabályozásánál kizárólag a faj érdeke jó tekintetbe, nem pedig az egyéné, rögtön, a következő mondatban hozzátézi, hogy »ez mindenkire nézve természetes, a ki a kiválasztás proceszusát valaha átgondolta, úgy hogy ezzel nem kell hosszasan foglalkoznom«. (*Die Dauer des Lebens.* 9. 1.) E szavakat tehát, a melyekben Kidd gyökeresen új, az egész fejlődéstan jelentőségét felforgató felfogást fedez fel, e szavak szerzője maga a legtermészetesebb dolognak tekinti a darwinizmus minden ismerőjére nézve.

De talán mégis túlságosan teleológikusnak tetszhetik Weismann a régi darwinizmussal szemben, a midőn arról beszél, hogy a természetes kiválasztás nem az egyén érdekét, hanem a faj érdekét tartja szem előtt?

E tekintetben is egészen megnyugtat bennünket Weismann. Mindjárt munkája elején mondja:

»Ha czélokról beszélek, akkor csak képletesen teszem ezt és semmi esetre sem képzelem, el a természetet úgy, mintha az tudatosan dolgoznék. Ez pusztán rövid és kényelmes kifejezőmód, a melynél egyáltalában nem kell elfelejteni, hogy ezek a látszólagos czélok igazában vagy legalább is első sorban csak a létező természeti erőknek szükségképeni és öntudatlan hatásai. Nem nélkülözhetjük a képletes szólásformákat, ha nem akarunk ízléstelenül terjengősek lenni és így előre kérem, engedtessek meg nekem ez a, meg ehhez hasonló licentia«. (Die Dauer des Lebens. 6. 1.)

A Kidd féktelen teleológiája tehát Weismannban nem talál támaszt. Az egyéni és faji, a jelen nemzedék és a jövő nemzedék érdekeinek ez a szembeállítás, a melyből Kidd indul ki, nincsen benne sem a Darwin, sem a Weismann felfogásában. A Darwin-féle alkalmatosság lényegileg ugyanis utódok hagyására való alkalmatosság, az alkalmatlanság pedig utódok nélkül való elpusztulás vagy az utódokban való kipusztulás. Az egész elmélet lényege kizárja a generációk érdekeinek szembehelyezését, hiszen az egész darwinizmusban nincs is szó érdekekről. Azoknak az egyéneknek fenmaradása, a kik az adott környezetben hasznosabb tulajdonságokkal bírnak, egyértelmű azoknak az egyéneknek fenmaradásával, a kiknek utódai az adott környezetben hasznos tulajdonságokkal fognak bírni. Szabad e azért ezt a folyamatot olyan teleológikusan kiszínezni, miként Kidd teszi? Szabad-e azt mondanunk, hogy a természetes kiválasztás olyan tulajdonságokat választ ki, a melyek egy távoli jövő nemzedékeire hasznosak? Bizonyára nem. Hiszen a természetes kiválasztás a jelenben hat; az nem jelent egyebet, mint hogy a különböző variációjú egyének közül egyes variációk kipusztulnak, mások megmaradnak. A zöld növényzetben élő és folytonos üldöztetésnek kitett békák közül csak a zöld variációk maradnak meg, mert a másszínűek könnyebben észrevehetőek és így azonnal kipusztulnak. Csak ezt, a faktumot tanítja a darwinizmus. De ebben a faktumban egyaránt benne van, hogy a kiválasztás alapjául szolgáló tulajdonság, ebben az esetben a zöld szín, hasznos a kiválasztott egyénekre, mint azok hasonló színű utódaira nézve, vagyis egyképen a jelenre és jövőre, mindaddig, a míg a környezet jelentékenyen meg nem változik.

Kidd tehát teljesen helytelenül fogja fel Darwint és gyökeresen félreérti Weismann. Kidd evoluczionizmusa egy bizonyos mértékig nem is áll ellentétben Darwinnal és így nem új, a mennyiben pedig új, semmi támaszt sem talál Weismannban. Vagyis erről az új *biológiai* alapvetésről a biológia nem tud semmit, az kizárólag csak Kidd féle spekuláció, még pedig nem is biológiai spekulációja Kiddnek, hanem tisztán metafizikai spekuláció.

Kiddet tehát nem illeti meg az a nimbus, hogy ő a természetes kiválasztás szociológusa. Gondolatvilága ugyan a természetes kiválasztás problémája körül kering, de tanai, mint láttuk, nem tekinthetők a darwinizmus alkalmazásának.

Ezzel voltaképpen be is fejezhetnők bírálatunkat. Kidd azt az érdemet arrogálja magának, hogy a biológiai szociológiát megkorrigálta a biológia legújabb eredményeivel. Mihelyt felismertük, hogy Kidd a biológiát félreértette, ezzel együtt önként elesik könyvének minden jelentősége és csalódottan sorozhatjuk a szociológiai irodalom ama nagyszámú termékei közé, a melyek a való világban alappal nem bíró szubjektív spekulációkkal, alaptalan hipotézisekkel jogosulatlan generalizációkkal, türelmetlen általánosításokkal igyekeznek megoldani a társadalom szörnyen bonyolult problémáit.

Hogy Kidd egy, ennek az állítólagos biológiai alapvetésnek megfelelő történelmi szintézist is nyújt, az elmondottak után nem sok érdeklődést kelthet. A ki némileg járatos a társadalomtudományban, jól tudja, hogy mi sem könnyebb, mint néhány vonással szellemes történelmi szintézist csinálni bárminő tétel bebizonyítására. Mihelyt nem egészen részletes és lelkiismeretes történelmi kutatásról van szó, az ilyen történetfilozófiai igazolás nem sokat ér. Az amorph történelmi matéria úgy formálódik a szociológus ujjai közt, mint a lágy agyag a művész kezében. Mindegyik azt az alakot gyúrja ki belőle, a mely képzeletében megszületett.

A Kidd-féle történelmi szintézisnek az a vezető gondolata, hogy az ókori államvilág a maga kizárólagos polgárjogával, rabszolgaságával, nemzeti istenségeivel, az idegenek jogtalanságával a jelen érdekeinek az érvényesülését valósította meg. A kereszténység ezzel szemben annak a gondolatnak az érvé-

nyesülése, mely a jövő érdekeit állítja a jelenben élő nemzedék érdekeinek helyébe. A faj ellenőrző öntudata oly elvek alapjára helyezkedik, a melyek meghaladják az egyénnek, a jelennek, az államnak és az egész látható világnak jelentőségét. De csakis azok a népek helyezkedhettek ennek a magasabb elvnek ellenőrzése alá, a melyek körében az erőszak, a jelen érdekeinek elve, legmagasabb csúcspontjára hatványozódott. A puhább keleti fajok nem voltak erre képesek, csak az észak kemény fajai, a melyek megtanulták, hogy férfiasán szenvedjenek el minden bajt és veszedelmet. Kidd azután azt a felfogását vitatja, hogy mindaz, a mit gondolat szabadság és politikai szabadság néven ismerünk, megvalósulása annak az eszmének, mely szerint a jelen küzdelmei egy távoli jövő érdekeinek rendelői alá. Ugyanis minden megkötöttség és merevség a jelen érdekeinek uralmát jelentené. Immár pusztán a gazdasági téren találkozunk a jelen érdekeivel, mint legfőbb irányadó elvvel. A jövőnek lesz feladata a versenynek teljesen szabaddátétele által gazdasági téren is megvalósítani az erők szabad mérkőzését és ezzel a jelen érdekek uralmának helyébe a jövő érdekét ültetni. Miként a gondolat világában, úgy a gazdasági téren is az angolszász faj van hivatva ennek a feladatnak az elvégzésére.

Ebben foglalható össze Kidd történetfilozófiája. Önkényessége eléggé szembeszökő. Talán elég is lesz azzal szemben azt az egyetlen ellenvetést felhozni, hogy ha a biológiai fejlődésben csakugyan nem a jelen érdekei, hanem egy távoli jövő érdekei volnának irányadók, ha ezek volnának a kiválasztás tényezői, miként volt volna lehetséges az emberiségnek egy oly korszaka, a melyben a jelen érdekei érvényesültek. Ha már a sejtek életét is ez a törvény szabályozta volna, bizonyára már az antik államvilágban is ennek kellett volna érvényesülnie.

A kik Kidd Benjámint a darwinizmus szociológusának hirdetik, azok vele együtt csak hitelét rontják ennek az iránynak és azok malmára hajtják a vizet, a kik a természettudományi gondolkodást nem tartják alkalmasnak a társadalomtudomány problémáinak megoldására.

Somló Bódog.